

הקדמת העורך

גיליון חמישי זה של כתב העת מוקדש לכלכלה ולתרבות. כפי שמציינים שרון גורדון וגדעון ראובני בפתח מאמרם, שני תחומים אלו נתפסים כשתי רשויות נפרדות ואף מנוגדות. בעוד שהכלכלה היא ממלכת החומר, התרבות נתפסת כמבצרה של הרוח. ברם הדיון בקשרים המורכבים שבין שתי רשויות אלו תופס עתה יותר ויותר את קדמת הבמה המחקרית. תהליך זה מתרחש בין השאר, ואולי בעיקר, על רקע אירועי השנים האחרונות שהחלו במשבר כלכלי עולמי והתפתחו לכדי התגברות הקריאות ברחבי העולם ל"צדק חברתי" - קריאות המופנות לרוב כנגד השתלטות הכלכלה על השוק ה"חופשי" ועשיית דגם של תרבות "שוק חופשי" בדוגמתה. ההתפרצויות ההדריות של כלכלה ותרבות זו לתוך זו התמירו לכדי צורך מחקרי לשוב ולפענח את הקשרים בין השתיים.

המאמרים המכונסים בחלקו הראשון של גיליון זה מפנים אפוא את תשומת הלב המחקרית למגוון האופנים הכורכים שאלות כלכליות עם סוגיות תרבותיות. בהקדמתם לחלק זה של המהדורה מצביעים גורדון וראובני על החידושים המחקריים המנויים במאמרים אלו, העוסקים בדרכים שבהן כסף, יזמות, כלכלה, זהות ותרבות כרוכים זה בזה. הם המזמינים אותנו לחשוב על תחום הכלכלה בהתבסס על גישות תרבותיות, ובתוך כך לאתגר גישה דיכוטומית למערכת היחסים שבין כלכלה ובין תרבות. לצד מאמרים אלו כוללת המהדורה הנוכחית, בחלקה השני, מאמרים העוסקים בתחום הכללי של כתב העת. עניינם המשותף נעוץ במערכת הקשרים המורכבת שנוקמת, באופנים שונים, בין חברה ותרבות חילונית מודרנית ובין עולם המושגים הדתי והתיאולוגי. מאמרם של ירון גירש וגד יאיר הפותח את החלק השני מבקש לקרוא את התשתית התיאולוגית של הכפירה הניטשיאנית, דהיינו לקרוא את ניטשה כתיאולוג. בשים לב למחקר העכשווי, המבקש להצביע מחדש על מה שניתן לכנות ה"דיאלקטיקה" של

המודרניות והחילון, מבקשים המחברים להצביע על המורכבות התיאולוגית שהזינה את העמדה הפילוסופית הניטשיאנית, כמו גם את העמדה הפדגוגית שלו. מאמרו של דניאל כהר חוזר גם הוא למאה ה-19, ומתמקד בהתבוננות הביקורתית של היינריך היינה בתרבות הגרמנית, המתפרצת מתוך ובתוך מסעו לאיטליה. על רקע זה מבקש המחבר להרהר גם על מקומה של זהותו היהודית של היינה, שאפשר ומבצבצת מבעד למשיכתו לאיטליה. המנשר החותם גיליון זה עוסק באפשרות לכונן "תיאולוגיה ביקורתית". למרות ואולי אף למול המתח והפעור שלכאורה קיים בין שני המושגים המנויים במושג, מבקש המנשר לדון באפשרות לכרוך בין הצייר התיאולוגי ובין הצייר של המחשבה הביקורתית המודרנית. הוא מציע לראות בביקורת עצמית את טיבה של התיאולוגיה - תיאולוגיה המבקרת את עצמה כצורה של מימוש ההיגיון הפנימי שלה - והוא מבקש לאפיין ביקורת עצמית זו כקריאה אל הקריאה הכלולה בה, ולא כעבודה אמונית שמופעלת על ידי אותה קריאה.

גיליון זה של טבור הוא האחרון בעריכתי. כתב העת שם לו למטרה להיות במה ייחודית ורב-תחומית למפגש בין מחקר בינלאומי ובין מחקר ישראלי בנושאי היסטוריה, חברה, תרבות והגות אירופאיות. הוא ביקש להציג לקורא הישראלי תמונות מצב מחקריות, עדכניות, בנושאים שונים ובתחומים פורצי דרך, שבהם עוסקים חוקרים ממגוון דיסציפלינות ותחומי עניין מהארץ ומחוצה לה. בדרך זו הוא הזמין את הקורא לדיאלוג בין המחקר המקומי ובין הנעשה בשטח המחקר העולמי, בין שפות וצורות מחשבה ובין תחומים ודיסציפלינות. חמש המהדורות, שעסקו בנושאים שונים, היו בסימן של דיאלוג כזה. היה לי לכבוד להעמיד כתב עת זה על רגליו החדשניות והייחודיות, שהלכו בין דרכיהן המפותלות של ההיסטוריה, התרבות והחברה האירופאיות לבין המשעולים המובילים מתוך ואל ההגות וההוויה בישראל.

יותם חותם